

PERSONUPPGIFTLAGEN (PUL)

Lagens ikraftträdande

PUL trädde ikraft den 24 oktober 1998 och genom PUL:s införande upphävdes 1973-års datalag. För behandling av personuppgifter, som påbörjats före den 24 oktober 1998 tillämpas dock PUL först efter 1/10 2001. Övergångsvis under en 3-årsperiod gäller således Datalagen för de behandlingar som har påbörjats före PUL:s ikraftträdande. Den 1 oktober 2001 upphör datalagen och PUL kommer då att reglera behandlingar av personuppgifter.

Lagen bygger liksom EU-direktivet på att själva hanteringen av personuppgifter skall regleras. Persondatalagen kan ses som en ramlag som ger generella riktlinjer för all behandling av personuppgifter.

Syftet med lagen

Den nya personuppgiftslagen skall skydda människor mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter. Den nya informationsteknikens möjligheter har gjort att hanteringen av personanknyten information har ökat. Den nya teknikens möjligheter kan således lätt användas på ett inträngande, övervakande eller kränkande sätt som inte bör tolereras i ett demokratiskt samhälle. Det är dock många avvägningar, som måste göras till skydd för den personliga integriteten och härtill kommer att lagen skall inte hindra användningen av ny teknik.

Hos företag och organisationer registreras kunder respektive medlemmar och omfattande registrering av uppgifter om enskilda personer kan innebära ett hot mot den personliga integriteten.

Personuppgifter

Med personuppgifter avser lagen all slags information, som direkt eller indirekt kan knytas till en fysisk person, som är i livet. Lagen gäller för sådan behandling av personuppgifter som helt eller delvis görs med hjälp av datorer, men även personuppgifter som görs manuellt sk manuellt register. Lagen gäller inte för behandling av personuppgifter, som enskilda gör för rent privat bruk.

Behandling av personuppgifter

Med uttrycket behandling av personuppgifter förstås

- registrering,
- insamling
- lagring
- bearbetning
- utlämnande genom översändande, spridning eller annat tillhandahållande av uppgifter
- sammanställning eller samkörning.

Det finns inte något krav på att uppgifter, som databehandlas skall vara strukturerade i ett register eller liknande. Datoriserad ord- och textbehandling eller liknande behandling av löpande text, som innehåller personuppgifter, omfattas därför av lagen. Personuppgifter, som ingick i löpande text, omfattades tidigare ej av datalagen.

Personuppgifter får behandlas bara för särskilda, uttryckligt angivna ändamål. Antingen skall den som är registrerad ha lämnat sitt samtycke till detta eller så uppfyller behandlingen något annat villkor i lagen.

Personuppgiftsansvarig

PUL ställer inte något krav på licens eller tillstånd från Datainspektionen för att få behandla personuppgifter. I stället ansvarar den **personuppgiftsansvarige** självständigt för att behandlingen av personuppgifter överensstämmer med lagen. Vanligtvis är detta en juridisk person; ett bolag, en förening, en myndighet, en kommun eller ett landsting.

Personuppgiftsansvarig är normalt den juridiska personen (t ex aktiebolag, stiftelse eller förening) eller den myndighet, som behandlar personuppgifter i sin verksamhet och som bestämmer vilka uppgifter, som skall behandlas och vad uppgifterna skall användas till. Även en fysisk person – t ex näringsidkare – kan vara personuppgiftsansvarig.

Den personuppgiftsansvarige skall enligt 31 § PUL vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att skydda de personuppgifter, som behandlas. Åtgärderna skall åstadkomma en säkerhetsnivå, som är lämplig med beaktande av

- de tekniska möjligheter som finns
- vad det skulle kosta att genomföra åtgärderna
- de särskilda risker som finns med behandlingen av personuppgifterna och
- hur känsliga de behandlade personuppgifterna är

Personuppgiftsombud

Den som nu är registeransvarig enligt datalagen bör utse ett **personuppgiftsombud**, som skall anmälas till Datainspektionen. Bara fysisk person kan vara personuppgiftsombud. Detta ombud skall hjälpa den personuppgiftsansvarige att uppfylla lagens krav och bidra till att ordning och reda skapas om hur personuppgifter skall behandlas. Den som har anmält ett personuppgiftsombud behöver inte anmäla vissa behandlingar till Datainspektionen. Personuppgiftsombudet skall nämligen föra en förteckning över de behandlingar, som den personuppgiftsansvarige genomför och som skulle ha omfattats av anmälningskyldighet till Datainspektionen om ombudet inte hade funnits. **I det fall inget personuppgiftsombud finns måste den personuppgiftsansvarige göra en skriftlig anmälan till Datainspektionen om behandling av personuppgifter.**

När ett personuppgiftsombud har utnämnts skall denne självständigt se till att den personuppgiftsansvarige behandlar personuppgifter på ett lagligt och korrekt sätt. Vederbörande skall även samarbeta med tillsynsmyndigheten vid tveksamhet om hur bestämmelserna gällande behandling av personuppgifter skall tillämpas.

Personuppgiftsbiträde

Den som behandlar personuppgifter för den personuppgiftsansvariges räkning kallas **personuppgiftsbiträde**. Med benämningen personuppgiftsbiträde avses alltid någon utanför den egna organisationen. En anställd, som behandlar personuppgifter under den personuppgiftsansvariges direkta ansvar är i lagens mening inte personuppgiftsbiträde.

Ett personuppgiftsbiträde kan antingen vara en fysisk eller juridisk person. Om en personuppgiftsansvarig anlitar t ex en servicebyrå blir denna ett personuppgiftsbiträde, som får behandla personuppgifter enligt erhållna instruktioner.

När den personuppgiftsansvarige anlitar ett personuppgiftsbiträde skall den personuppgiftsansvarige enligt 31 § PUL förvissa sig om att personuppgiftsbiträdet kan genomföra de säkerhetsåtgärder, som måste vidtas och se till att personuppgiftsbiträdet verkligen vidtar åtgärderna.

Det bör observeras att ett skriftligt avtal, som reglerar förhållandet mellan personuppgiftsbiträdet och personuppgiftsansvarige, skall upprättas enligt 30 § PUL. I avtalet skall säkerhetsåtgärderna vid behandlingen av personuppgifter regleras.

Den personuppgiftsansvarige kan således överlåta den faktiska behandlingen av personuppgifter, men personuppgiftsansvaret kan aldrig överlåtas. Det är alltid den personuppgiftsansvarige, som ytterst bär ansvaret för att personuppgiftslagen följs och att de registrerade behandlas korrekt i enlighet med lagens anda.

Tillåten behandling av personuppgifter

A. Behandling av personuppgifter med samtycke

Enligt huvudregeln får personuppgifter behandlas, om den som är registrerad lämnar sitt samtycke till behandlingen.

Om samtycke har lämnats för registrering i ett personregister enligt datalagen så gäller detta samtycke även fortsättningsvis under förutsättningen att behandlingen av personuppgifter uppfyller kraven enligt PUL. Efter 1 oktober 2001 kan således ny fysisk person ej registreras med mindre än att samtycke har lämnats för registrering i ett personregister eller att behandlingen av personuppgifter uppfyller annat villkor i lagen.

Den registrerade kan ta tillbaka sitt samtycke. **I det fall en behandling av personuppgifter är bara tillåten med samtycke**, så kan ytterligare personuppgifter inte behandlas, när den registrerade har tagit tillbaka sitt samtycke.

B. Behandling av personuppgifter utan samtycke

Efter 1 oktober 2001 gäller för behandling av personuppgifter bestämmelserna i PUL. Antingen har personen lämnat sitt samtycke eller så uppfyller behandlingen något annat villkor i lagen.

Behandling av personuppgifter utan samtycke av den registrerade får ske om behandlingen är nödvändig för att

- ett **avtal** med den registrerade skall kunna **fullgöras**; eller åtgärder, som den registrerade begärt, skall kunna vidtas innan ett **avtal** träffas;
- den personuppgiftsansvarige skall kunna fullgöra en **rättslig skyldighet**;
- **vitale intressen** för den registrerade skall kunna skyddas;
- en arbetsuppgift av **allmänt intresse** skall kunna utföras;

- den personuppgiftsansvarige eller en tredje man till vilken personuppgifter lämnas ut skall kunna utföra en arbetsuppgift i samband med **myndighetsutövning**;
- ett ändamål, som rör ett berättigat intresse hos den personuppgiftsansvarige eller hos en sådan tredjeman, som personuppgifterna lämnas ut till, skall kunna tillgodoses, om detta **intresse väger tyngre** än den registrerades intresse av skydd mot kränkning av den personliga integriteten.

Det bör observeras, att även om det skulle vara tillåtet, att utan samtycke behandla personuppgifter så får behandling av personuppgifter, som behövs för direkt marknadsföring, inte ske om den registrerade hos den personuppgiftsansvarige skriftligen anmäler, att han eller hon motsätter sig behandlingen. I övrigt har den registrerade inte rätt att vägra gå med på behandling av personuppgifter, som är tillåten enligt PUL.

Uppräkningen här ovan anger de fall, när man får behandla personuppgifter. För behandling om känsliga personuppgifter, uppgifter om lagöverträdelse mm måste behandlingen dessutom vara tillåten enligt de bestämmelser, som gäller för sådana uppgifter.

Behandling av känsliga uppgifter

Det är förbjudet, att behandla personuppgifter, som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse samt medlemskap i fackförening. Det är också förbjudet, att behandla sådana personuppgifter, som rör hälsa eller sexualliv.

Förbudet gäller inte

- vid **uttryckligt** samtycke av den registrerade;
- när uppgifter på ett tydligt sätt **offentliggörs** av den registrerade;
- vid behandling inom **ideella** organisationer;
- inom **hälso- och sjukvården** om det är nödvändigt t ex för vård eller behandling eller administration av hälso- och sjukvård.

Behandling av personnummer

Uppgifter om personnummer får utan samtycke bara behandlas, när det är klart motiverat med hänsyn till

- ändamålet med behandlingen
- vikten av en säker identifiering eller
- något annat beaktansvärt skäl

Reglerna om användning om personnummer i datalagen har i princip överförts oförändrade till den nya lagen. Uppgifter om personnummer får utan samtycke behandlas, när det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl.

Information som skall lämnas självmant (23 – 25 §§ PUL)

Den som är registrerad har rätt till information

När informationen skall lämnas beror dels på hur uppgifterna har samlats in, dels på hur de är avsedda att användas.

Uppgifter samlas in direkt från den registrerade

När uppgifterna samlas in direkt från den registrerade skall den personuppgiftsansvarige lämna information i anslutning till insamlingen och ange vad uppgifterna skall användas till.

Uppgifter samlas in från annan källa

När uppgifter samlas in från någon annan källa än den registrerade skall information lämnas både när uppgifterna har samlats in direkt från någon annan personuppgiftsansvarig, t ex samkörning av register eller muntligt uppgiftslämnande och när uppgifterna har samlats in på något annat sätt t ex ur tidningar, TV, radio eller från Internet.

Enligt huvudregeln skall information lämnas redan när uppgifterna registreras. Denna innebär, att information skall lämnas i samband med att personuppgifterna matas in i en dator eller sorteras in i ett sådant manuellt register, som omfattas av lagen. Att den personuppgiftsansvarige av praktiska skäl dröjer något med att lämna informationen får accepteras.

Informationen bör lämnas snarast och senast 4 veckor efter att uppgifterna har registrerats, om inte uppgifterna behandlas på annat sätt än genom att lagras.

Uppgifter samlas in från annan källa men skall lämnas ut till tredje man.

Om uppgifterna har samlats in från annan källa än den registrerade och är avsedda att lämnas ut till tredje man, behöver information om behandlingen av uppgifterna inte lämnas, när de registreras utan först när de lämnas ut för första gången (24 § första stycket). Vad som avses med tredje man framgår av definitionen i 3 § PUL och denne är i stort en var, som står utanför kretsen kring den registrerade och den som behandlar personuppgifter.

Informationen kan omfatta nödvändiga upplysningar om såväl den behandling, som den personuppgiftsansvarige redan har utfört, som den behandling tredje man planerar att utföra. På detta sätt kan tredje man slippa informera särskilt om sin behandling, eftersom informationen inte behöver lämnas om sådant som den registrerade redan känner till. När uppgifterna är avsedda att lämnas ut till tredje man börjar informationsplikten gälla först när uppgifterna lämnas ut till tredje man.

Om uppgifter används för nya ändamål

Om personuppgifterna skall behandlas för ändamål som är oförenliga med de ursprungligen bestämda måste den registrerade informeras. För att en behandling för nya ändamål skall få utföras måste den givetvis vara förenlig med övriga bestämmelser i PUL.

Skall informationen vara muntlig eller skriftlig?

Informationen till den registrerade kan vara skriftlig eller muntlig. Den personuppgiftsansvarige har dock bevisbördan för att den registrerade har fått den information som skall lämnas och det är därför viktigt att lämnad information är tydlig och begriplig för den registrerade.

Informationen bör lämnas på följande sätt:

När personuppgifter samlas in från den registrerade själv

- vid telefonkontakt skall information lämnas muntligen
- skriftlig information skall lämnas i en särskild ruta eller liknande på det frågeformulär eller den blankett som den registrerade skall fylla i.
- i samband med användningen av Internet, t ex i form av sk loggar, skall informationen lämnas på en inloggningsbild eller liknande.

Personuppgifter samlas in från någon annan källa än den registrerade själv

- information skall normalt lämnas genom att ett meddelande sänds med posten till den registrerade om den information, som enligt lagen skall lämnas, när uppgifterna registreras.

Personuppgifter samlas in från någon annan källa än den registrerade själv och informationen behöver lämnas senare i samband med att uppgifterna används för att vidta åtgärder som berör den registrerade

- information skall lämnas skriftligen till den registrerade, om att skriftlig kontakt kommer att tas med denna
- information skall lämnas muntligen, när telefonkontakten tas med den registrerade. Den muntliga informationen kan även kompletteras med t ex en broschyr.

Den personuppgiftsansvarige skall inom den egna organisationen utforma klara rutiner för hur information skall lämnas både när uppgifter om en person samlas in från personen själv och när personuppgifter samlas in från någon annan källa än den registrerade.

PUL ställer således stora krav på information till de registrerade. Detta kräver ändrade rutiner för hur informationen skall lämnas. Uppgifter, som samlas in efter PUL:s ikraftträdande, skall självmant lämnas till den registrerade, när uppgifterna samlas in, men information behöver inte sändas ut till alla registrerade enbart därför att PUL träder ikraft. Detta kan ske senare. Se Datainspektionen allmänna råd om information till registrerade enligt Personuppgiftslagen.

2001-03-27/Nils Silfverrydh/personuppgiftslagen.doc

Källor:

Information till registrerade enligt personuppgiftslagen. Datainspektionens allmänna råd Personregister i Sverige (Reviderad den 1 november 2000) Datainspektionen informerar nr 16. Behandling av personuppgifter. Information om personuppgiftslagen. Regeringskansliet, Justitiedepartementet.